

Ольга МУЛЬСКА

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України", Львів, Україна, oliochka.mulaska@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1666-3971*

Надія РУЩИШИН

*кандидат економічних наук, доцент, Львівський торговельно-економічний університет, Львів, Україна, nadiya_r@i.ua
ORCID ID: 0000-0002-1198-8582*

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ У КОНТЕКСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ В УКРАЇНІ

Вступ. Примітним структурним викликом національної економіки України, порівняно з економічно розвиненими державами, є численні фінансово-економічні дисбаланси, низька інституційна та ринкова спроможність бізнес-середовища, внесок якого у ВВП, національний продукт і додану вартість, експорт і зайнятість населення є критично низький. Це призводить до послаблення прошарку середнього класу, зниження ділової активності населення, економічної незалежності територій і поглиблення економічних дисбалансів у країні.

Мета – обґрунтувати ефективні інструменти банківського кредитування у фокусі регулювання фінансово-економічних дисбалансів в Україні.

Результати. Доведено, що трансформації у бізнес-середовищі країни, повільні темпи структурних змін у національній економіці, дисбаланс на ринку праці, низький рівень комерціалізації наукових розробок та відсутність інноваційних стратегій розвитку сфери промисловості, а також втрати капіталу країни через поширення економічних (ринкових) девіацій зумовили необхідність розробки й імплементації спеціальних інструментів стимулювання банківського кредитування, зокрема у частині регулювання економічних дисбалансів в Україні. З'ясовано, що найбільш ефективними механізмами є: кредитно-інфраструктурний, ринково-продуктовий, організаційно-безпековий, проєктно-трансформаційний.

Запропоновано авторський підхід до позиціонування механізмів стимулювання розвитку банківського кредитування у частині регулювання фінансово-економічних дисбалансів (системний інструмент регулювання у сфері галузево-секторального збалансування національної економіки; структурну надбудову гарантування високого рівня конкурентного середовища в усіх галузях економіки, як головного рушія соціально-економічного розвитку та науково-технічного поступу; дієвий апарат активізації темпів

системної трансформації та структурної перебудови виробничо-господарських комплексів національної економіки).

Перспективи. Предметом подальших наукових досліджень є вивчення впливу банківського сектору на економічні девіації як факторів посилення фінансово-економічних дисбалансів у країні.

Ключові слова: банківське кредитування, фінансово-економічні дисбаланси, національна економіка, бізнес-середовище.

Рис.: 2, бібл.: 14.

Ольга МУЛЬСКАЯ

кандидат экономических наук, старший научный сотрудник ГУ "Институт региональных исследований имени М.И. Долишнего НАН Украины", Львов, Украина

Надежда РУЩИШИН

кандидат экономических наук, доцент, Львовский торгово-экономический университет, Львов, Украина

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА БАНКОВСКОГО КРЕДИТОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ДИСБАЛАНСОВ В УКРАИНЕ

Введение. Примечательным структурным вызовом национальной экономики Украины, по сравнению с экономически развитыми государствами, являются многочисленные финансово-экономические дисбалансы, низкая институциональная и рыночная способность бизнес-среды, вклад которой ВВП, национальный продукт и добавленную стоимость, экспорт и занятость населения является критически низким. Это приводит к ослаблению прослойки среднего класса, снижению деловой активности населения, экономической независимости территорий и углублению экономических дисбалансов в стране.

Цель – обобщить эффективные инструменты банковского кредитования в фокусе регулирования финансово-экономических дисбалансов в Украине.

Результаты. Доказано, что трансформации в бизнес-среде страны, медленные темпы структурных изменений в национальной экономике, дисбаланс на рынке труда, низкий уровень коммерциализации научных разработок и отсутствие инновационных стратегий развития сферы промышленности, а также потери капитала страны из-за распространения экономических (рыночных) девіацій обусловили необходимость разработки и имплементации специальных инструментов стимулирования банковского кредитования, в том числе в части регулирования экономических дисбалансов в Украине. Установлено, что наиболее эффективными механизмами являются: кредитно-инфраструктурный, рыночно-продуктовый, организационно-безопасный, проектно-трансформационный.

Предложен авторский подход к позиционированию механизмов стимулирования развития банковского кредитования в части регулирования финансово-экономических дисбалансов (системный инструмент регулирования в сфере секторального сбалансирования национальной экономики; структурную надстройку обеспечения высокого уровня конкурентной среды во всех отраслях экономики, как главного двигателя социально-экономического развития и научно-технического прогресса; действенный ап-

парат активизации темпов системной трансформации и структурной перестройки производственно-хозяйственных комплексов национальной экономики).

Перспективы. Предметом дальнейших научных исследований является изучение влияния банковского сектора на экономические девиации как факторов усиления финансово-экономических дисбалансов в стране.

Ключевые слова: банковское кредитование, финансово-экономические дисбалансы, национальная экономика, бизнес-среда.

Olha MULSKA

Ph. D. (Economics), Senior Fellow, State institution "Institute of regional research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine", Lviv, Ukraine, oliochka.mulska@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1666-3971

Nadiya RUSHCHYSHYN

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., Lviv University of Trade and Economics, nadiya_r@i.ua
ORCID ID: 0000-0002-1198-8582

IMPROVING THE MECHANISM OF BANK LENDING IN THE CONTEXT OF REGULATING FINANCIAL AND ECONOMIC IMBALANCES IN UKRAINE

Introduction. A notable structural challenge of Ukraine's national economy compared to economically developed countries is the numerous financial and economic imbalances, low institutional and market capacity of the business environment, whose contribution to GDP, national product and value added, exports and employment is critically low. This leads to a weakening of the middle class, reduced business activity, economic independence of the territories and deepening economic imbalances in the country.

The purpose of the article of paper is to substantiate effective bank lending instruments in the focus of regulating financial and economic imbalances in Ukraine.

Results. It is proved that transformations in the business environment of the country, slow pace of structural changes in the national economy, imbalance in the labour market, low level of commercialization of scientific developments and lack of innovative strategies for industrial development, as well as loss of capital due to economic (market) deviations and implementation of special instruments to stimulate bank lending, in particular in terms of regulating economic imbalances in Ukraine. It was found that the most effective mechanisms are credit-infrastructure, market-product, organizational-security, project-transformation.

The author's approach to positioning mechanisms for stimulating the development of bank lending in terms of regulating financial and economic imbalances (a systemic measures for regulating the sectoral balance of the national economy; structural superstructure to ensure a high level of competitive environment in all sectors of the economy, as the main driver of socio-economic development and scientific and technical progress, an effective measures for intensifying the pace of systemic transformation and restructuring of industrial and economic complexes of the national economy).

Perspectives. The subject of further research is to study the impact of the banking sector on economic deviations as factors in the strengthening of financial and economic imbalances in the country.

Keywords: bank lending, financial and economic imbalances, national economy, business environment.

JEL Classification: E44, E50, G21, G28.

Постановка проблеми. Завершення трансформаційних процесів і забезпечення підтримки структурного реформування національної економіки неможливе без створення сприятливого середовища для економічного розвитку. Ефективне функціонування суб'єктів бізнесу відіграє стратегічну роль у становленні потужного середнього класу населення держави, який є системоутворюючим ядром створення нових робочих місць, покращення самозайнятості, вирівнювання наявного диспаритету між доходами найбідніших і найбагатших верств населення, підвищення рівня добробуту громадян та формування високорозвиненого інтелектуального демократичного суспільства держави. Очевидно, що визначальна роль в забезпеченні економічного розвитку регіонів України відводиться банківській системі, до стратегічних завдань якої належать організація належного рівня обслуговування й задоволення виробничо-господарських потреб бізнесу, підтримка своєчасного здійснення трансакцій господарських операцій у процесі розвитку бізнес-процесів, надійне збереження та захист накопиченого капіталу підприємців, а також формування ефективної системи доступного банківського кредитування підприємництва в умовах недостатнього рівня ліквідності й обмеженості ресурсно-фінансового базису останнього.

Зважаючи на те, що наявна система банківського кредитування неспроможна в повному обсязі своєчасно забезпечити економічний розвиток України, а також задовольнити потреби й інтереси суб'єктів ринку в кредитних ресурсах, виникає необхідність у розробці інноваційних механізмів стимулювання розвитку банківського кредитування бізнесу, які дадуть змогу: 1) забезпечити ліквідність суб'єктів бізнесу в умовах стагнаційних процесів розвитку національної економіки; 2) сформувати ре-

сурсний базис модернізації техніко-технологічних потужностей та оновити основні фонди підприємництва; 3) стимулювати банківське кредитування розвитку суб'єктів бізнесу, що є ефективним інструментом диверсифікації ризиків економічної безпеки національної економіки та зменшення залежності функціонування останньої від загроз глобального та макроекономічного характеру; 4) активізувати темпи галузевосекторальної диференціації національної економіки та збалансувати диспропорції соціально-економічного розвитку держави; 5) зменшити рівень безробіття, підвищити самозайнятість населення та стимулювати розвиток ділової активності в регіонах України; 6) імплементувати інноваційні механізми розвитку банківського кредитування суб'єктів підприємництва, що сформує передумови для зменшення рівня соціального навантаження на державний і місцеві бюджети, а також стимулюватиме нарощування обсягів податкових надходжень у державі; 7) розвивати кредитування суб'єктів бізнесу, що забезпечить передумови для диверсифікації ризиків кредитного портфеля вітчизняної банківської системи; 8) кредитувати розвиток підприємництва, що генерує структурні зрушення функціонування національної економіки, формує передумови для ведення добросовісної конкурентної боротьби між господарюючими суб'єктами, мінімізує ризики прояву монополізації окремих сегментів на споживчому ринку; 9) збільшити масштаби господарювання сектору підприємництва, що дасть змогу підвищити гнучкість і адаптивність функціонування національної економіки відповідно до параметрів наростаючих викликів і загроз; 10) розвивати підприємницьке середовище що цільовим ядром для імплементації інноваційних проєктів, техніко-технологічного переоснащення господарських потужностей та ре-

структуризації ділових відносин у процесі суспільно-економічного обміну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державного регулювання фінансово-економічних дисбалансів регіонального розвитку України досліджені в наукових працях таких вчених, як: О. Амоша [1], Т. Васильців [2], С. Гринкевич [3], В. Геєць [4], Н. Кравчук [5], Н. Пантелева [6]. Аспекти функціонування і розвитку банківської системи, а також її роль і внесок у забезпечення соціально-економічного розвитку держави комплексно проаналізовані в працях В. Баранової [7], О. Дзюблюка [8], І. Корчевої [9], Ю. Онищенко [10], К. Соколюк [11]. Науковці Львівської школи регіоналістики розробили методику оцінювання фінансового потенціалу регіону як фундаменту економічного розвитку, запропонували методичні підходи діагностики фінансових дисбалансів розвитку територій і фінансових ризиків децентралізації [12; 13; 14].

Мета статті полягає в обґрунтуванні інноваційних інструментів банківського кредитування у фокусі регулювання фінансово-економічних дисбалансів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Неспроможність механізмів банківського кредитування сектору підприємництва задовольнити наявні потреби останнього у фінансово-кредитних ресурсах обумовлена низкою деструктивних впливів як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Серед них, зокрема, доцільно виокремити наступні: скептицизм і недостатній рівень інституційної довіри до діяльності й надійності вітчизняної банківської системи у представників бізнесу, що ускладнює налагодження ефективних кредитних відносин; обмеженість базису формування доступних кредитних ресурсів за прийнятними для підприємців відсотковими ставками, що, з одного боку, активізує розвиток інфляційних процесів, а з іншого – формує передумови

для виникнення спекуляцій на споживчому ринку; загострення проблем макроекономічної нестабільності, що перешкоджає формуванню об'єктивного інформаційного базису для стратегічного планування розвитку сектору підприємництва, а це ускладнює реалізацію механізмів довгострокового кредитування бізнесу й стримує розвиток інвестиційно-інноваційних проєктів; обмежені ресурсні можливості сектору підприємництва щодо забезпечення кредитних коштів ліквідним заставним майном, відповідно до вимог банківської системи, що зумовлює внесення в перелік заставного майна об'єктів капіталу фізичних осіб – безпосередніх власників підприємницьких структур; правові колізії, інституційні розбіжності та нереформована судова система, що формує протиріччя і суперечності в процесі банкрутства, ліквідації та реалізації заставного майна підприємств у випадках виникнення системної заборгованості за користування кредитними ресурсами; доволі обтяжлива й бюрократична процедура затвердження й видачі кредитних ресурсів суб'єктам бізнесу, що нівелює стимули останніх у залученні позикових коштів та максимізує рівень трансакційних витрат при оформленні видачі кредиту; недостатньо диференційований спектр пропонуванних кредитних продуктів вітчизняної банківської системи для сектору підприємництва на ринку, порівняно з передовими практиками зарубіжного досвіду кредитування бізнесу.

Структурною проблемою стимулювання розвитку банківського кредитування сектору підприємництва є недостатній рівень прозорості масштабів виробничо-господарської діяльності бізнесу, надмірний рівень тінізації трансакцій в сфері бізнесу та системні прояви ведення подвійної фінансово-бухгалтерської звітності. Очевидно, що такі передумови не можуть позитивно впливати на формування належного рівня взаємної

довіри між представниками банківської системи та суб'єктами бізнесу. Все це в сукупності створює перешкоди в процесі організації об'єктивного методичного базису оцінювання рівня платоспроможності потенційного позичальника, обґрунтування адекватних обсягів кредитного фінансування та визначення справедливої відсоткової ставки за результатами розгляду кредитної заявки з боку підприємця на кредитному комітеті. Ситуація ускладнюється в умовах ведення спрощеної фінансової звітності, що характерно для суб'єктів підприємництва. Це, своєю чергою, вимагає використання банківськими установами cross-checking інструментів (перехресна перевірка) для визначення достовірності інформації про доходи, що подана з боку потенційного позичальника, тоді як об'єктивність згаданої методології є доволі дискусійною.

Таким чином, банківські установи змушені ухвалювати рішення щодо кредитування суб'єктів бізнесу в умовах параметрів недостатньої інформаційно-об'єктивної визначеності щодо їх платоспроможності, а це, своєю чергою, зумовлює покриття частини ризиків за рахунок збільшення відсоткової ставки за користування кредитними ресурсами, а також збільшення дисконту при розрахунку кінцевої вартості заставного майна. Поряд з цим, підприємці, цілком закономірно, уникають застосування практики відкриття працівникам банківських установ реальних масштабів і результатів господарювання власного бізнесу через об'єктивні побоювання витоку цієї інформації. Все це в сукупності формує передумови, за яких ускладнюється процес визначення банківськими установами адекватного обсягу надання кредитних ресурсів та обґрунтування справедливої відсоткової ставки за користування кредитом, що забезпечує ефективну диверсифікацію ризиків функціонування банківської системи.

Ірраціональною є структура кредитного портфеля за пріоритетними цілями кредитування, що виданий суб'єктам підприємництва. Зокрема, домінантними є кредити, які головним чином видані на поповнення обігових коштів або ж на погашення вже наявних кредитів підприємців, які отримані в інших банківських установах. Очевидно, що така цільова спрямованість кредитного портфеля в секторі підприємництва не може забезпечити ініціювання структурних зрушень в сфері бізнесу, адже, апіорі, поза увагою залишаються проблеми доцільності інноваційної техніко-технологічної модернізації господарських потужностей підприємств, оновлення їх основних фондів, впровадження передових світових практик ведення бізнесу. Причиною такої ситуації, з одного боку, є об'єктивна ресурсна обмеженість банківського капіталу, що може бути спрямований на задоволення кредитних потреб суб'єктів підприємництва, а з іншого – несформованість мотиваційних механізмів і стимулів підприємців щодо доцільності залучення кредитних коштів на досягнення стратегічних структурно-інноваційних господарських цілей, а також надання пріоритетності тактико-оперативним підходам до управління бізнесом й вирішення конкретних ситуаційних завдань, що обґрунтовано умовами підвищеної невизначеності прийняття управлінських рішень та наростаючою макроекономічною нестабільністю функціонування споживчих ринків.

Проблемним аспектом, що посилює ризики кредитування для вітчизняної банківської системи сектору підприємництва є надмірна залежність їх господарської діяльності від валютно-курсової політики НБУ та сформованого ринкового курсу гривні щодо іноземних валют. Очевидно, це є наслідком імпортозалежності виробничо-господарських параметрів розвитку бізнес-процесів вітчизняної економіки. Такі

передумови ускладнюють процес складання достовірних прогностичних результатів функціонування суб'єктів бізнесу, з огляду на прояви системних валютних спекуляцій на ринку, що, своєю чергою, посилює ризики своєчасного погашення, взятих на себе кредитних зобов'язань з боку підприємців.

Специфіка кредитування господарської діяльності в секторі підприємництва відзначається переважною відсутністю тривалої кредитної історії в суб'єктів бізнесу, поряд з цим, для останніх менш характерними є практика брендування власної господарської діяльності, реалізація прикладних засад політики корпоративної культури та впровадження довгострокових іміджевих стратегій на ринку. Очевидно, що такі передумови ускладнюють для банківських установ проведення об'єктивної процедури визначення параметрів кредитної платоспроможності потенційного позичальника, що посилює ризики кредитування сектору малого й середнього підприємництва, підвищує вимоги до наявності високо ліквідного заставного майна та нівелює стимули з боку банківських установ щодо формування на ринку спектру пропозицій довгострокових кредитних продуктів для суб'єктів бізнесу.

Ядром сектору бізнесу є пласт підприємців, для яких власна справа є стилем життя та життя членів їх сім'ї. Це вимагає від банківських установ ідентифікації не лише суто фінансово-економічних і платоспроможних характеристик потенційного позичальника, а й побудови чіткого соціально-психологічного портрету підприємця та членів його родини, які зайняті в сімейному бізнесі з метою визначення соціально-економічних мотивів отримання кредиту, параметрів й меж відповідальності потенційного позичальника, а також його відкритості до організації та ведення прозорих ділових відносин з банком. Для цього

банківські установи, поряд з параметрами господарської діяльності суб'єктів бізнесу, аналізують також стиль життя підприємця, характеристики його ділових та особистісних контактів, масштаби приватних активів, якими володіє потенційних позичальник. Своєю чергою, доцільність мінімізації ризиків кредитної політики банківської системи в секторі бізнесу і посилення мотивів з боку підприємця до повернення отриманих кредитних ресурсів спонукає до внесення в перелік заставного майна приватних активів позичальника, які безпосередньо не беруть участь у виробничо-господарському процесі, а також надання гарантій договірному поручительству з боку членів сім'ї підприємця. Очевидно, що наявність такої специфіки обумовлює доцільність врахування останньої в процесі розробки пріоритетного набору ефективних інноваційних механізмів стимулювання розвитку банківського кредитування в секторі підприємництва. На рис. 1 систематизовано пріоритетні цілі розвитку кредитної діяльності банків у секторі бізнесу.

Досягнення пріоритетних цілей розвитку банківського кредитування підприємництва вимагає розробки відповідних інноваційних механізмів, що спроможні забезпечити формування сприятливих умов для переміщення кредитного капіталу із сфери банківського обігу в підприємницький сектор бізнесу. Це, своєю чергою, потребує імплементації комплексу заходів, спрямованих на розбудову мережі об'єктів інфраструктурного забезпечення стимулювання розвитку кредитних відносин суб'єктів бізнесу з банківськими установами, серед стратегічних завдань якої – надання організаційно-економічної підтримки співпраці суб'єктів бізнесу з банками; здешевлення кредитних ресурсів для підприємництва на засадах активізації конкуренції в сфері кредитування бізнесу;

Рис. 1. Систематизація пріоритетних цілей розвитку кредитної діяльності банків в секторі бізнесу*

* Побудовано авторами.

здійснення інформаційно-управлінського забезпечення адміністрування кредитної діяльності господарюючих суб'єктів; надання методологічної підтримки оцінювання ефективності перспективних інвестиційно-інноваційних бізнес-проектів; полегшення та пришвидшення темпів здійснення банківських операцій і трансакцій в сфері виробничо-господарської діяльності суб'єктів бізнесу.

Таким чином, з метою формалізації кредитно-інфраструктурних механізмів стимулювання розвитку банківського кредитування підприємництва доцільним є орієнтація на:

- 1) реструктуризацію інституційних засад налагодження та покращення системної взаємодії між суб'єктами банківського кредитування сектору підприємства на засадах імплементації прикладних інструментів програмування стимулювання розвитку співпраці

- 2) покращення техніко-технологічної підтримки функціонування мережі об'єктів інфраструктурного забезпечення кредитних відносин бізнесу з банками шлях між банківськими установами, кредитними спілками, факторинговими компаніями, інвестиційно-інноваційними венчурними фондами, валютними і фондовими біржами, фінансово-кредитними установами та лізинговими компаніями, шляхом узгодження стратегічних цілей соціально-економічної трансформації сектору бізнесу з пріоритетними напрямками міжгалузевого переміщення банківського капіталу, побудови диверсифікованого кредитного портфеля в сфері підприємництва та формування раціональної збалансованої структури виробничо-господарських комплексів малого бізнесу, відповідно до наявного виробничо-ресурсного потенціалу та потреб споживчого ринку;

хом налагодження автоматизованих інформаційно-комунікаційних зв'язків, розширення ресурсних можливостей онлайн інтернет-банкінгу підприємців, розбудови мережі передачі онлайн-даних у віддалених регіонах, автоматизації процесів управління грошово-кредитними потоками, гарантування надійного захисту та безпеки передачі інформаційних даних комерційного характеру й мінімізації ризиків несанкціонованого втручання у процес адміністрування кредитних відносин, розробка інноваційного програмного забезпечення кредитних операцій у секторі бізнесу, формування передумов для мінімізації людського втручання в процеси грошово-кредитних трансакцій, розвиток smart-кредитних технологій, що адаптовані до специфіки розвитку бізнес-процесів у секторі підприємництва;

- 3) покращення інформаційно-кадрової підтримки розвитку банківського кредитування сектору підприємства шляхом формування розгалужених регіональних мереж інституту сертифікованих кредитних агентів, розвиток фінансово-економічної компетентності власників бізнесу, проведення систематичних інформаційно-дорадчих заходів у сфері кредитування, освоєння фінансово-кредитних ресурсів, управління грошово-кредитними активами та налагодження ефективних кредитних відносин з банками, організація надання консультаційної допомоги в сфері оцінювання ефективності інвестиційно-інноваційних бізнес-проектів для підприємців, налагодження надійних кредитних відносин працівників банку з власниками підприємств.

Стимулювання процесів розвитку банківського кредитування сектору підприємства передбачає доцільність враху-

вання специфіки функціонування цього сегмента бізнесу, впливу масштабів його господарювання на розвиток стратегічних бізнес-процесів, а також характеристик соціально-економічних детермінант – на ефективність використання наявного виробничо-ресурсного потенціалу, що потребує розробки інноваційних ринково-продуктових механізмів кредитування суб'єктів бізнесу. У зв'язку з цим, доцільним є забезпечення стратегічної орієнтації банківських установ на задоволення потреб та інтересів суб'єктів підприємництва на засадах проведення комплексної сегментації сектору бізнесу, відповідно до пріоритетних кредитних цілей суб'єктів останнього. Все це забезпечить формування передумов для покращення рівня якості кредитного обслуговування підприємців, дасть змогу підвищити координацію дій кредитних підрозділів банківських установ і суб'єктів бізнесу, підвищить оперативність реагування працівників банку на зміну параметрів кредитних потреб сектору бізнесу.

Така структуризація кредитних бізнес-процесів банківських установ дасть можливість також удосконалити типові регламенти обслуговування суб'єктів підприємництва, що, з одного боку, мінімізує обсяги трансакційних витрат на адміністрування кредитного портфеля банків, а з іншого – сформує передумови для здешевлення й покращення доступності кредитних продуктів для підприємців. Враховуючи специфіку функціонування сектору бізнесу, можна сформувати пріоритетний набір їх господарсько-кредитних цілей, що дасть змогу урізноманітнити кредитні продукти банківських установ, котрі функціонують на ринку, серед яких: поповнення обігових коштів; стабілізація сезонних дисбалансів надходження грошових коштів; закупівля матеріально-технічних запасів; техніко-технологічна модернізація та придбання

виробничо-господарського обладнання; закупівля транспортних засобів для бізнесу; комерційна іпотека; погашення кредиторської заборгованості та боргів із виплати заробітної плати; перекредитування кредитної позики; кредитування енергоефективності й екологізації виробничо-господарських бізнес-процесів.

Формалізація пріоритетного набору цілей кредитування сектору підприємництва забезпечить можливість: застосування адаптивного підходу до реалізації кредитних продуктів підприємцям; імплементації політики гнучких диференційованих відсоткових ставок за користування кредитами; оперативного реагування на потреби суб'єктів бізнесу у питаннях реструктуризації боргових зобов'язань й відтермінування, у разі потреби, періоду погашення кредиту; врахування специфіки і сезонності розвитку бізнес-процесів господарюючих суб'єктів бізнесу; підвищення інформаційної визначеності прогнозування майбутніх грошових потоків у межах реалізації інвестиційно-інноваційних бізнес-проектів; мінімізації ризиків банкрутства суб'єктів сектору бізнесу та реалізації ефективних механізмів забезпечення належного рівня їх економічної безпеки в умовах макроекономічної нестабільності.

Стратегічним напрямом посилення пріоритетної спрямованості банківської системи в сегменті кредитування сектору підприємництва є запровадження пільгового кредитування суб'єктів бізнесу. Особливо важливим є такі кредитні продукти, насамперед, для забезпечення підтримки новостворених підприємств, стимулювання нарощування масштабів господарювання недостатньо розвинених галузей національної економіки, підтримки реалізації проектів у сфері енергоефективності й екологізації виробничо-господарських процесів бізнесу. Очевидно, що впроваджен-

ня на ринку продуктів пільгового кредитування потребує налагодження ефективної співпраці банківських установ з державними інституціями в частині пошуку надійних джерел здешевлення кредитних ресурсів, можливостей часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами, лібералізації податкового навантаження для суб'єктів бізнесу, субсидування кредитів для підприємців, створення спеціалізованих фондів підтримки господарської діяльності сектору підприємництва. Поряд з цим, політика реалізації банківських продуктів, що передбачають механізми пільгового кредитування, потребує реалізації превентивних запобіжників мінімізації ризиків зловживання використання бюджетних коштів та ірраціонального галузево-секторального переміщення банківського капіталу в межах національної економіки.

Значним незадіяним резервом нарощування обсягів і масштабів господарювання сектору підприємництва є цілий пласт суб'єктів неформальної самозайнятості національної економіки (так звані фрілансери, незареєстровані фізичні особи-підприємці, самозайняті особи та інші). Очевидно, що неформальний характер функціонування цих суб'єктів господарювання має не лише суто негативний економічний ефект (обмеження обсягів податкових надходжень до бюджету, поглиблення масштабів тінізації діяльності виробничо-господарських комплексів, посилення економічних дисбалансів), а й суттєві деструктивні соціальні наслідки (складність врегулювання господарських спорів, соціальна незахищеність неформально зайнятих осіб, нарощування обсягів дефіциту Пенсійного фонду України). Системні прояви неформальної самозайнятості та практика ведення незареєстрованої підприємницької діяльності стримують можливості соціально-економічного зростання та структурного рефор-

мування національної економіки й, апріорі, виводять інструменти банківського кредитування поза межі процесів регулювання і підтримки параметрів функціонування цих суб'єктів бізнесу.

Сформована ситуація вимагає реалізації проектно-трансформаційних механізмів розвитку банківського кредитування неформального сектору бізнесу, що, з одного боку, передбачає створення мотиваційних стимулів до юридичної формалізації виробничо-господарської діяльності цих суб'єктів, а з іншого – представлення на ринку спеціалізованих кредитних продуктів, орієнтованих на підтримку цього сегмента підприємців. Для банківських установ пріоритетним має стати посилення стратегічної спрямованості на кредитуванні незареєстрованих суб'єктів підприємницької діяльності (однак тих, що здійснюють господарювання принаймні не менше 6 останніх календарних місяців), за умови юридичного оформлення їх бізнесу. При цьому інформаційний базис оцінювання кредитоспроможності потенційних позичальників доцільно формувати на основі фактичних результатів господарювання з використанням наукових методів перехресної перевірки їх достовірності, тоді як диверсифікацію ризиків погашення кредиту можна здійснювати на засадах взяття приватного заставного майна позичальника, оформлення договору-поручительства з боку зацікавленої особи та встановлення вищих відсоткових ставок.

У межах реалізації проектно-трансформаційного механізму стимулювання розвитку банківського кредитування сектору бізнесу доцільним є налагодження системи підтримки кредитування стартап-проектів. Очевидно, що останні вирізняються порівняно вищим рівнем ризику реалізації й наявною проблематикою методології оцінювання їх прогнозової ефективності, од-

нак можливості отримання потенційного маржинального прибутку також є вищими. Для цього доцільним є формування ефективних засобів моніторингу та пошук для кредитування перспективних стартап-ідей на засадах створення спільних презентаційних платформ обміну інноваційними науково-технічними проектами, поглиблення спеціалізації банківських установ на фінансуванні процесів реалізації інноваційних науково-технічних розробок, створення мережі фінансово-економічних кластерів залучення інвестицій в реалізацію інноваційних проектів, поширення практики спільного фінансування процесів кредитування стартап-проектів за рахунок капіталу банківської системи та ресурсів держави.

Реалізація проектно-трансформаційного механізму має бути націлена на формування економічних передумов і мотиваційних стимулів до відкриття власного бізнесу вітчизняними трудовими мігрантами. Для цього необхідно впровадити комплекс заходів, серед яких – створення спеціалізованих кредитних продуктів, орієнтованих на реалізацію бізнес-проектів трудових мігрантів на засадах спільного фінансування; популяризація успішних практик відкриття власного бізнесу трудовими мігрантами в регіонах; формування доступної бази типових бізнес-планів відкриття власної справи; організація навчачь щодо бізнесової підготовки і перепідготовки трудових мігрантів, розвиток у них управлінсько-підприємницьких навичок. Реалізація цих заходів дасть змогу змістити інвестиційні витрати трудових мігрантів зі споживчого сегмента в сферу розширеного відтворення, що пришвидшить темпи структурного реформування національної економіки.

На рис. 2 подано агрегований механізм стимулювання розвитку банківського кредитування суб'єктів бізнесу. Цілком логічно, що ефективна реалізація комплек-

Рис. 2. Напрями регулювання фінансово-економічних дисбалансів розвитку бізнес-середовища підприємництва в Україні*

* Побудовано авторами.

су запропонованих інноваційних механізмів стимулювання розвитку банківського кредитування підприємництва потребує дотримання послідовного системного підходу на засадах консолідації ресурсних

потужностей банківської системи, НБУ та органів державної влади. Доволі часто імплементація розроблених заходів вимагатиме бюджетної підтримки розвитку кредитних процесів у секторі бізнесу.

Поряд з цим, кредитування цього пласту підприємців є фундаментальним базисом здійснення структурного реформування національної економіки відповідно до наростаючих викликів і загроз макро-економічного середовища. Комплексну імплементацію розробленого набору інноваційних механізмів стимулювання розвитку банківського кредитування сектору бізнесу доцільно позиціонувати як: 1) системний інструмент державного регулювання у сфері галузево-секторального збалансування національної економіки; 2) структурну надбудову гарантування високого рівня конкурентного середовища в усіх галузях економіки, як головного рушія соціально-економічного розвитку та науково-технічного поступу; 3) дієвий апарат активізації темпів системної трансформації та структурної перебудови виробничо-господарських комплексів національної економіки.

Таким чином, впровадження запропонованих інноваційних механізмів стимулювання розвитку банківського кредитування сектору підприємництва сформує передумови для здійснення структурних зрушень національної економіки, що формалізуються в наступному: покращення зайнятості населення, збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, посилення конкурентного середовища на внутрішньому ринку, зміцнення конкурентних позицій сектору вітчизняного бізнесу, покращення соціальної справедливості розподілу матеріальних благ у державі, формування потужного пласту середнього класу населення, як основи розвитку міцного демократичного суспільства.

Висновки. Стратегічно важлива роль банківської системи у процесі забезпечення національного та регіонального економічного розвитку України реалізується через механізми розвитку бізнес-сере-

довища, зокрема кредитування сектору підприємництва, який є системоутворюючим ядром покращення самозайнятості населення, підвищення рівня його добробуту та формування середнього класу в сучасному демократичному суспільстві. З огляду на це, розроблено цільовий комплекс інноваційних механізмів стимулювання розвитку банківського кредитування сектору бізнесу, серед яких – кредитно-інфраструктурний, що орієнтований на розбудову мережі фінансово-кредитних інституцій та забезпечення техніко-технологічної підтримки кредитування бізнесу; ринково-продуктовий, який полягає в посиленні спеціалізації та концентрації банківських установ на задоволенні кредитних потреб підприємців; організаційно-безпековий, котрий передбачає диверсифікацію ризиків кредитування банківської системи; проєктно-трансформаційний, що спрямований на інституціоналізацію бізнес-активності в сфері неформальної зайнятості через кредитування.

Список використаних джерел

1. Амоша О. І., Аптекар С. С., Білопольський М. Г., Юрій С. І. *Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: монографія*. Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2011. 848 с.
2. Васильців Т. Г., Мандрик О. Я. *Пріоритети і засоби забезпечення економічної безпеки малого і середнього підприємництва*. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19. С. 128–133.
3. Васильців Т. Г., Гринкевич С. С. *Формування середовища економічної безпеки підприємства в Україні*. Економічний часопис-XXI. 2015. № 3–4 (1). С. 24–27.
4. Геєць В. М., Шинкарук Л. В., Артьомова Т. І. *Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія*. Київ: Ін-т екон. та прогнозув., 2011. 696 с.

5. Кравчук Н. Я. Концептуалізація глобальних фінансових дисбалансів. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2013. № 3. С. 153–159. URL : [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/3\(68\)/uazt_2013_3_18.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/3(68)/uazt_2013_3_18.pdf).

6. Пантелєєва Н. Формування інституційного забезпечення грошово-кредитної політики держави. Вісник НБУ. 2014. № 4. С. 44–52.

7. Баранова В. Г. Банківські інноваційні технології: проблеми та перспективи впровадження. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 40. С. 177–181.

8. Дзюблук О. В. Інноваційні вектори розвитку банківської системи. Світ фінансів. 2019. Вип. 3 (60). С. 8–25.

9. Карчева І. Я. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банків України в контексті концепції банку 3.0. Фінансовий простір. 2015. № 3 (19). С. 299–305.

10. Онищенко Ю. Г. Банківська діяльність в умовах розвитку цифрових технологій. Вісник ОНУ ім. І. Мечникова. 2018. Т. 23. Вип. 8(73). С. 160–165.

11. Соколюк К. Ю., Ліпковська К. А., Березюк В. О. Значення і вплив сучасних інформаційних технологій на розвиток банківського маркетингу. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 30. С. 225–229. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/30_2019_ukr/36.pdf.

12. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: Виклики та пріоритети сталого ендогенного зростання регіонів України в умовах сучасних реформ / наук. ред. В. С. Кравців. Львів : ДУ ІРД НАН України. 2018. 157 с. URL : <http://ird.gov.ua/irdp/p20180701.pdf>.

13. Возняк Г. В. Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ : монографія. Львів : ДУ ІРД НАН України. 2016. 520 с.

14. Сторонянська І. З., Бенюк Л. Я. Ефективність використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів: проблемно-орієнтований аналіз. Стратегічні пріоритети. 2014. № 1. С. 84–90.

References

1. Amosha, O. I., Aptekar, S. S., Bilopol'sky, M. G., Yuri, S. I. (2011). *Strukturni reformy ekonomiky: svitovyi dosvid, instytuty, stratehii dla Ukrainy* [Structural reforms of the economy: world experience, institutions, strategies for Ukraine]. Ternopil: *Economichna dumka TNEU* [in Ukrainian].

2. Vasylytsiv, T. G., Mandryk, O. Ya. (2009). *Priorytety ta zasoby zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky maloho ta serednoho pidpriemnytstva* [Priorities and means of ensuring economic security of small and medium enterprises]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, 19, 128–133 [in Ukrainian].

3. Vasylytsiv, T. G., Hrynkevych, S. S. (2015). *Formuvannia seredovyscha ekonomichnoi bezpeky pidpriemnytstva v Ukraini* [Formation of the environment of economic security of business in Ukraine]. *Ekonomichnyi chasopys- XXI – Economic Journal-XXI*, 3–4 (1), 24–27 [in Ukrainian].

4. Heets, V. M., Shynkaruk, L. V., Artiomo-va, T. I. (2011). *Strukturni zminy ta ekonomichnyi rozvytok Ukrainy* [Structural changes and economic development of Ukraine]. Kyiv: *Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia* [in Ukrainian].

5. Kravchuk, N. Ya. (2013). *Kontseptualizatsia hlobalnykh finansovykh dysbalansiv* [Conceptualization of global financial imbalances]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign Trade: Economics, Finance, Law*, 3, 153–159. Available at: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/3\(68\)/uazt_2013_3_18.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/3(68)/uazt_2013_3_18.pdf).

6. Pantelieieva, N. (2014). *Formuvannia instytutsiynoho zabezpechennia hroshovo-kredytnoi polityky derzhavy* [Formation of institutional support for monetary policy of the state]. *Visnyk NBU – Bulletin of the NBU*, 4, 44–52 [in Ukrainian].

7. Baranova, V. H. (2019). *Bankivski innovatsiini tekhnologii: problemy ta perspektyvy vprovadzhennia* [Banking innovative technologies: problems and prospects of implementation]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Prychornomorsk Economic Studies*, 40, 177–181 [in Ukrainian].

8. Dziubliuk, O. V. (2019). *Innovatsiini vektory rozvytku bankivskoi systemy [Innovative vectors of banking system development.]*. *Svit finansiv – World of Finance*, 3 (60), 8–25 [in Ukrainian].
9. Karcheva, I. Ya. (2015). *Suchasni tendentsii innovatsiinoho rozvytku bankiv Ukrainy v konteksti kontseptsii banku 3.0 [Modern tendencies of innovative development of Ukrainian banks in the context of the bank concept 3.0]*. *Finansovy prostir – Financial Space*, 3 (19), 299–305 [in Ukrainian].
10. Onyshchenko, Yu. H. (2018). *Bankivska diialnist v umovakh rozvytku tsyfrovyykh tekhnolohiy [Banking in the conditions of development of digital technologies]*. *Visnyk ONU im. I. Mechnykova – Bulletin of ONU*, 8(73), 160–65. (Vol. 23). [in Ukrainian].
11. Sokoliuk, K. Yu., Lipkovska, K. A., Bereziuk, V. O. (2019). *Znachennia i vplyv suchasnykh informatsiinykh tekhnolohii na rozvytok bankivskoho marketynhu [The value and influence of modern information technologies on the development of banking marketing]*. *Infrastruktura rynku – Infrastructure of the Market*, 30, 225–229. Available at: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2019/30_2019_ukr/36.pdf.
12. Kravtsiv, V. S. (Ed.). (2018). *Terytorialnyi rozvytok i rehionalna polityka v Ukraini: Vyklyky ta priority staloho endogennoho zrostannia rehioniv Ukrainy v umovakh suchasnykh reform [Territorial development and regional policy in Ukraine: Challenges and priorities of sustainable endogenous growth of the regions of Ukraine in terms of modern reforms]*. Lviv: DY IRD NAN Ukrainy. Available at: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180701.pdf>.
13. Vozniak, H. (2016). *Biudzhethna polityka rozvytku rehioniv Ukrainy: suchasna paradyhma ta oriientyry podalshykh reform [Budget policy of development of regions of Ukraine: modern paradigm and guidelines for further reforms]*. Lviv: DY IRD NAN Ukrainy [in Ukrainian].
14. Storonianska, I. Z., Benovska, L. Ya. (2014). *Efektivnist vykorystannia finansovykh resursiv mistsevykh biudzhetyv: problemno-orientovanyi analiz [Efficiency of use of financial resources of local budgets: problem-oriented analysis]*. *Ctratehichni priorityty – Strategic Priorities*, 1, 84–90 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.08.2020.